

AI là "phúc lành" hay "thảm họa"?

ISSN: 2734-9195

11:05 30/09/2025

AI có thể là một phúc lành lớn và cũng có thể là một thảm họa cùng một lúc. Trách nhiệm hoàn toàn thuộc về người sáng tạo và người dùng.

Tác giả: **Nhà báo** [] [] [] /Viết dịch: **Thích Vân Phong**

Nguồn: [] [] [] - www.beopbo.com

Năm 2024 đánh dấu bước ngoặt lịch sử của trí tuệ nhân tạo (AI), khi công nghệ này không còn là tiềm năng mà trở thành động lực chủ đạo thay đổi nền tảng xã hội và kinh tế toàn cầu.

Có rất ít nơi không bị ảnh hưởng bởi cuộc cách mạng về kiến thức và thông tin này, cộng đồng Phật tử cũng không ngoại lệ. Gần đây, các ChatGPT với chủ đề Phật giáo cũng xuất hiện liên tiếp.

Ví dụ tiêu biểu bao gồm các chatbot truyền tải triết lý đạo Phật qua lời Phật dạy và các chatbot mô phỏng theo các nhà sư.

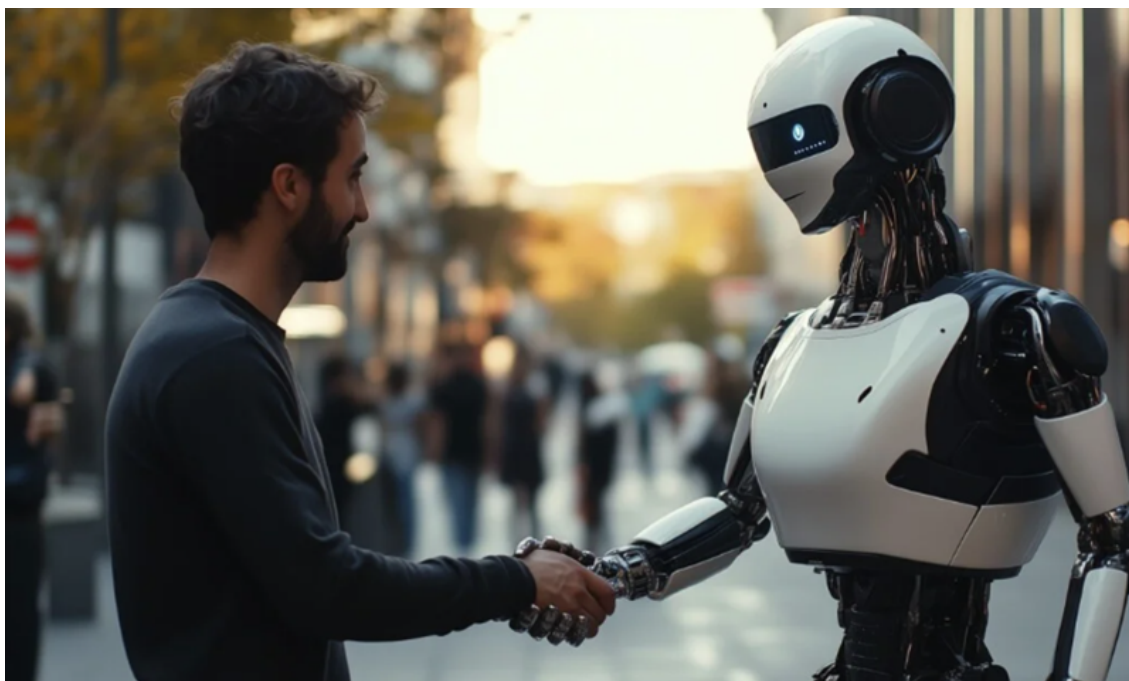
Chatbot AI tìm ra lời dạy của đức Phật mà người dùng muốn bằng một câu hỏi và cung cấp câu trả lời chi tiết. Nếu bạn sử dụng điều này, bạn có thể có được nội dung bạn muốn mà không cần phải nghiên cứu nội dung rộng lớn của Phật giáo riêng biệt.

Ngoài ra, openAI, đơn vị cung cấp ChatGPT, đã phát hành GPT vào tháng 11 năm 2023, qua đó tăng thêm khả năng mở rộng của nó. Bất kỳ ai cũng có thể tạo ứng dụng AI mà không cần quy trình phức tạp bằng GPT. Ngoài ra, GPT Store, một nền tảng nơi người dùng có thể bán và chia sẻ các ứng dụng AI mà họ đã tạo, đã được mở vào tháng 1/2024. Chỉ trong ba tháng kể từ khi ra mắt, hơn 3 triệu AI đã được phát hành từ GPT Store. Bất kỳ ai hiện cũng có thể tạo, mua và bán các ứng dụng AI. Sự xuất hiện liên tiếp của ChatGPT liên quan đến Phật giáo cũng có thể được coi là sự mở rộng của ứng dụng này.

Tuy nhiên, sự thay đổi này không chỉ có những yếu tố tích cực. Có một ví dụ về việc chỉ ra những lỗi sai sót trong "Monk AI" ([] AI) được giới thiệu trong số

gần đây của (1716, trang 1). Hiện tượng ảo giác của AI, "ảo giác", đã được phát hiện, trong đó như thể "Monk AI" nói loại kinh điển (经) không tồn tại.

Người sáng tạo, Cư sĩ Kim Young-chan, cũng tiết lộ rằng đã có một lỗi sai sót trong giai đoạn đầu sản xuất. Sau khi "Monk AI" hoàn thành, tên của loại kinh điển (经) không chính xác đã được hiển thị trong khi đặt câu hỏi để trình bày. Khi phiên bản cao hơn của ChatGPT được phát hành, ông nói, "Tôi lo ngại rằng nó sẽ truyền tải không đúng lời Phật dạy tới người dùng, nên tôi đã sửa lại.", và ngay lập tức sửa lỗi của "Monk AI".

Hình ảnh chỉ mang tính chất minh họa (sưu tầm).

ChatGPT cần có khả năng đánh giá tính đúng đắn của câu trả lời cũng như khả năng sử dụng của nó. Để làm được như thế, cả người sáng tạo và người dùng cần phải từ bỏ quan niệm cố hữu rằng AI là siêu việt và giữ được cái đầu lạnh là khi chúng ta cân bằng được cảm xúc.

Nếu bạn tạo ra một AI có chủ đề Phật giáo, bạn cần có kiến thức Phật giáo và có thể tìm và sửa lỗi sai sót thông qua việc giám sát liên tục.

Người sáng tạo ra "Monk AI" cũng có khả năng giám sát và kiến thức Phật giáo, đó là lý do tại sao điều đó có thể xảy ra. Điều này có nghĩa là người sáng tạo cần có chuyên môn và trách nhiệm.

Người dùng không nên chấp nhận thông tin do AI cung cấp mà không chất lọc thông tin. Họ nên nghi ngờ và kiểm tra nguồn dữ liệu thường xuyên.

Điều này không khác gì những gì Phật giáo luôn nhấn mạnh. Đức Phật dạy "Này các tỳ kheo và bậc trí giả! Hãy kiểm chứng kỹ càng lời nói của ta giống như thử

vàng đem cắt, đốt, mài dũa đừng chỉ vì kính tin ta mà thừa nhận lời ta,” liên tục nhấn mạnh rằng ngay cả lời của Ngài cũng phải được xem xét kỹ lưỡng rồi mới chấp nhận như thể chúng là vàng.

AI có thể là một phúc lành lớn và cũng có thể là một thảm họa cùng một lúc. Trách nhiệm hoàn toàn thuộc về người sáng tạo và người dùng. Đây là lý do tại sao, giống như một học viên của việc tu tập Thiền khán thoại đầu (禅观, 看话禅), để câu thoại đầu hỏi thăm trong tâm, cảm thấy không hiểu nên sinh khởi nghi tình (疑情).

Có nghi tình mới gọi là tham thiền, chúng ta không được quen với sự tiện lợi của AI, mà phải liên tục đặt câu hỏi và suy ngẫm.

Đây là cách để AI trưởng thành và phát triển bản thân.

Tác giả: **Nhà báo 明心** /Viết dịch: **Thích Vân Phong**

Nguồn: 明心 - www.beopbo.com

Ghi chú bổ sung của người dịch:

Thế nào là nghi tình?

Thiền sư Thích Duy Lực đáp:

Hỏi câu thoại là kích thích niệm không biết, mục đích mình muốn đến thoại đầu nên mới nói tham thoại đầu, nhưng sự thật cách thoại đầu còn rất xa. Hỏi cảm thấy không biết thì cái không biết đó cũng chưa phải là nghi tình. Phải nhìn chỗ không biết, tuy nói chỗ không biết nhưng chỗ không biết thì không có chỗ, không có chỗ thì không có mục tiêu để nhìn, không có mục tiêu để nhìn thì nhìn mãi muốn biết mà biết không nổi, vì không có mục tiêu.

Những người muốn có mục tiêu để nhìn, mặc dầu tìm có mục tiêu thì sai. Giữ chỗ muốn biết mà biết không nổi, nhưng chỗ đó không có gì. Cho nên, Bồ tát Long Thọ nói là: *“Tâm như hư không vô sở hữu”*, vì vô sở hữu là trống rỗng, nếu mình nhìn thấy có cái gì là có sở hữu rồi, chứ không phải vô sở hữu. Thật tế, vô sở hữu hiển bày cái dụng, tức là tất cả cái gì cũng đều ở trong cái vô sở hữu này. Nếu kiến lập sở hữu thì cái dụng bị chướng ngại.

Tâm pháp là biết, chính cái biết là chướng ngại, nên 4 bài kệ của Thiền sư Vĩnh gia Huyền Giác (665-713) dùng cái tay thí dụ cái biết chướng ngại. Như dùng cái tri để biết tịch lặng (tịch lặng là người có thiền định cao mới có sở tri tịch lặng), nhưng lấy tịch lặng làm sở tri thì không phải cái tri của Bát Nhã không có đối đãi, tức là không phải vô duyên tri.

Ví dụ cái tay cho tâm của mình, nếu tay cầm cây như ý không phải là tay không cầm cây như ý. Tay không cầm cây như ý là hoạt bát vạn năng muốn lấy cái gì cũng được, còn cái tay cầm cây như ý là có sở trụ thì bị mắc kẹt nên không lấy được cái gì. Tham thiền dùng nghi tình là cây chổi automatic quét cái biết của bộ não mới khôi phục cái hoạt bát vạn năng của bản tâm.

Không lấy cây như ý làm sở tri ở ngoài, mà tự mình biết mình có cái tri (năng tri) không có sở tri để đối đãi, nhưng chẳng phải là vô duyên tri. Như tay không cầm đồ vật, nhưng lại tự làm nắm tay thì chẳng phải tay không làm nắm tay. Vì đã kiến lập cái biết (tri) thì cái tri này làm chướng ngại, nên dụng hoạt bát vạn năng tự tính không hiện ra.

Không biết tịch lặng và không tự có cái biết, chẳng phải không biết, vì cái biết của tự tính rõ ràng khắp không gian khắp thời gian, Giáo môn gọi là chính biến tri, nên không giống như gỗ đá chẳng biết gì.

Như tay không cầm như ý và không tự làm nắm tay, chẳng phải không có tay, vì tay vẫn bình yên đâu mất! Chỉ là tay không trụ vật ở ngoài và không tự trụ. Vậy đâu đồng như sừng thỏ, vì sừng thỏ chỉ có tên, mà thỏ không có sừng.

Cái tay có hình tướng mà người ta dễ hiểu, nên Thiền sư Vĩnh Gia Huyền Giác dùng cái tay để thí dụ cái biết thức thứ 6 (tâm).

Thích Vân Phong